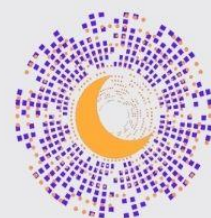
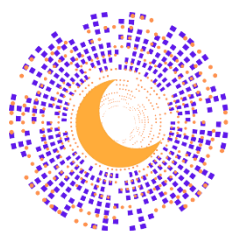

Islam i muzułmanie w praktyce szkolnej

Materiały dydaktyczne **online**

SGH

DIGITISLAM

Digital Islam across Europe: Understanding Muslims' Participation in Online Islamic Environments | Cyfrowy islam w Europie: Udział muzułmanów w religijnej przestrzeni internetowej

Zespół autorów:

Katarzyna Górak-Sosnowska

Mateusz Chudziak

Jaśmina Samsel

Iga Werwińska-Wiśnicka

SGH

Szkoła Główna
Handlowa
w Warszawie

Cytowanie: Górak-Sosnowska, K., Chudziak, M., Samsel, J., Werwińska-Wiśnicka, I. (2024). *Islam i muzułmanie w praktyce szkolnej. Materiały dydaktyczne online*. Warszawa: SGH, https://www.sgh.waw.pl/kes/sites/kes/files/2024-01/digitislam_nauczyciele.pdf

Możesz swobodnie udostępniać, kopiować i redystrybuować ten dokument na dowolnym nośniku lub w dowolnym formacie zgodnie z warunkami licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne](#).

Projekt DIGITISLAM jest wspierany przez UKRI – Wielka Brytania, Narodowe Centrum Nauki – Polska (numer projektu 2021/03/Y/HS2/00252), FORTE – Szwecja, AEI – Hiszpania, LMT – Litwa w ramach wspólnego programu CHANSE ERA-NET, który uzyskał dofinansowanie z programu Unii Europejskiej na rzecz badań i innowacji Horyzont 2020, grant numer: 101004509.

 CHANSE.

Spis treści

Wprowadzenie	4
Islam i muzułmanie w podręcznikach szkolnych. Obszary problematyczne	5
Historia	6
Geografia.....	10
Wiedza o społeczeństwie.....	15
Propozycje materiałów tematycznych online	17
Islam – zasady i dogmaty.....	18
Kobiety.....	19
Kryzys uchodźczy	21
Meczet.....	22
Muzułmanie w Europie.....	23
Muzułmanie w Polsce.....	24
Nauka arabska.....	25
Prawo muzułmańskie (szari’at)	27
Rozwój państw muzułmańskich	27
Terroryzm.....	29
Zróżnicowanie świata islamu.....	30
Netografia: rzeczowo o świecie islamu	32
Książki dostępne online	32
Podcasty o świecie islamu.....	36
Inne strony	37
Noty o Autorach	39
Informacje o projekcie DIGITISLAM	41

Wprowadzenie

Islam i muzułmanie są jednym z wielu tematów, jakie pojawiają się w podstawie programowej. Informacje o narodzinach islamu i zasadach wiary znajdują się w podręcznikach do historii przy okazji omawiania pojawiają się w kontekście regionów świata, a także – pośrednio – podczas omawiania kryzysu migracyjnego w Europie. Ponadto, wątki dotyczące muzułmanów i państw muzułmańskich pojawiają się pośrednio podczas omawiania wojen z udziałem Turków, klimatu pustynnego, czy konfliktów zbrojnych na świecie.

W skali całego programu szkolnego islamowi i muzułmanom poświęca się niewiele – może ze dwie lekcje – jedną w szkole podstawowej i jedną w ponadpodstawowej. Biorąc pod uwagę często stereotypowe wyobrażenia na temat tej religii i jej wyznawców w szczególności warto, aby te lekcje były wartościowe i oparte na rzetelnych informacjach.

Materiałów dotyczących islamu i muzułmanów jest sporo, co wynika nie tylko z tego, że islam jest drugą pod względem liczby wyznawców religią na świecie, ale i z tego, że to na osi islam – Zachód miało rozgrywać się kluczowe zderzenie cywilizacji w myśl głośnej koncepcji Samuela Huntingtona. I choć doczekała się ona sporej krytyki, to jednak nadal w dużej mierze wyznacza sposób postrzegania islamu i jego wyznawców.

W niniejszym opracowaniu zebraliśmy materiały o charakterze edukacyjnym, które są dostępne w Internecie i dotyczą islamu i muzułmanów. Materiały uporządkowaliśmy według tematów poruszanych na przedmiotach szkolnych – historii, geografii oraz wiedzy o społeczeństwie. Mamy nadzieję, że dzięki temu nauczyciele i edukatorzy będą mieli okazję wzbogacić swoje zajęcia o nowe ciekawe treści. Zanim to jednak zrobimy, pokrótce omówimy obszary problematyczne dotyczące islamu i muzułmanów zidentyfikowane w podręcznikach szkolnych.

Islam i muzułmanie w podręcznikach szkolnych. Obszary problematyczne¹

Podręczniki szkolne są środkiem dydaktycznym, którego treść stanowi rozwinięcie podstaw programowych. Są zatem niejako przekazem tego, czego – według twórców podstaw programowych – uczniowie powinni się dowiedzieć i jakie umiejętności osiąść. Dotyczy to zarówno zagadnień, które poruszają, jak również określonej narracji, czyli optyki, którą przyjmują. W tym sensie podręczniki są zwierciadłem funkcjonujących w społeczeństwie przekonań na temat obrazu siebie i innych. W procesie edukacyjnym obrazy te są replikowane i przekazywane uczniom, rozwijając w nich świadomość kulturową, społeczną i polityczną. Dotyczy to zwłaszcza, ale nie wyłącznie, treści dotyczących wyzwań współczesności, które pojawiają się w podręcznikach do geografii, wiedzy o społeczeństwie czy edukacji dla bezpieczeństwa. Wówczas nierzadko podręczniki wpisują się w dyskurs medialny na dany temat, replikując dominujący sposób narracji.

W niniejszej części znajduje się przegląd zagadnień dotyczących islamu i muzułmanów, jakie znajdują się w podręcznikach szkolnych. Analizą objęto podręczniki dopuszczone przez Ministerstwo Edukacji i Nauki do użytkowania w roku szkolnym 2021/2022 do edukacji dla bezpieczeństwa, geografii, historii i wiedzy o społeczeństwie. Wybór przedmiotów wynikał z analizy podstawy programowej. Na jej podstawie ustalono, na których przedmiotach prezentowane są treści dotyczące islamu i muzułmanów. Pominięto zatem podręczniki do nauki języka polskiego – choć można by się było spodziewać wzmianek o muzułmanach w powieściach Henryka Sienkiewicza – ponieważ musielibyśmy wówczas poszerzyć analizę o zestaw lektur szkolnych, przedmioty ścisłe (choć rozwój matematyki wiąże się z działalnością arabskich uczonych, więc można by je ująć) i przyrodnicze. Nie uwzględniono także podręczników do nauki religii i etyki, ze względu na to, że są to przedmioty fakultatywne.

---

¹ Opracowanie na podstawie monografii: K. Górak-Sosnowska, J. Modrzejewska-Leśniewska, A. Tołczyk, *Islam i muzułmanie w podręcznikach szkolnych*, SGH, Warszawa 2023.

Historia

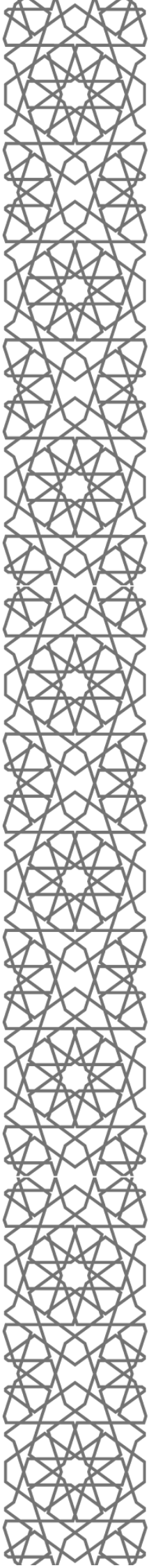
Uczeń polskiej szkoły zapoznaje się z narodzinami islamu dwukrotnie – w klasie piątej szkoły podstawowej oraz w klasie pierwszej liceum ogólnokształcącego lub technikum. W obu podstawach programowych temat poświęcony narodzinom islamu znajduje się w dziale „Bizancjum i świat arabski”. Omawiane zagadnienia dotyczą sytuacji na Półwyspie Arabskim, życia i działalności Mahometa, zasad islamu, podbojów arabskich i/lub organizacji wczesnego państwa muzułmańskiego, a także wpływu Arabów na rozwój średniowiecznej nauki i techniki.

Mahomet i jego objawienie

Okolo 610 roku na górze Hira do Mahometa przybył anioł Dżibril, który przekazał mu objawienie od Boga. Podręczniki do historii zazwyczaj ukazują objawienie Mahometa z perspektywy świeckiej – a zatem, to muzułmanie uważają, że Mahomet doznał objawień (a nie, że Mahomet objawień faktycznie doznał – co byłoby spójne z teologią muzułmańską). Omawiając to zagadnienie warto pamiętać, że dla wierzących muzułmanów prawda objawienia jest równorzędna z prawdą historyczną i zwrócić uwagę na te dwie perspektywy.

W narracjach na temat objawień Mahometa problematyczny jest sposób przedstawiania ich w kontekście chrześcijaństwa. Wiele podręczników ukazuje powstanie islamu na zasadzie przeciwstawienia się chrześcijaństwu. Ukazują Mahometa jako osobę twierdzącą, że żydzi i chrześcijanie nie wypełnili Boskiego przestania, albo że zafałszowali jego treść.

Taki sposób prowadzenia narracji jest ukierunkowany na konfrontację między chrześcijanami a muzułmanami. Tymczasem warto podkreślić wspólne korzenie religii monoteistycznych – to, że islam stanowi kontynuację chrześcijaństwa i judaizmu. Muzułmanie wierzą w jednego Boga, w anioły, proroków i wysłanników Boga (od Adama po Mahometa), święte księgi (obok Koranu uznają Torę i Biblię jako księgi zesłane ludziom przez Boga), a także Sąd Ostateczny. Wszystkie trzy religie monoteistyczne obok różnic (islam na przykład nie uznaje Trójcy Świętej, a Jezus jest uważany za proroka, a nie Syna Bożego), pozostają do siebie podobne. Wyrastają bowiem z tego samego Abrahamowego pnia. Muzułmanie, traktują tradycję biblijną, właściwą żydom i chrześcijanom, jako integralną część swego religijnego dziedzictwa.

W podręcznikach problematyczne bywa stosowane niekiedy określenie „niewierni” wobec politeistów i/lub chrześcijan. W ten sposób również generowany jest antagonizm między muzułmanami a niemuzułmanami. Z wyjątkiem radykalnych ugrupowań fundamentalistycznych żaden muzułmanin nie będzie raczej w ten sposób określać chrześcijan. Dla muzułmanów chrześcijanie należą do ludów księgi (ar. *ahl al-kitab*), a zatem tych, którym Bóg zesłał Pismo (Biblię).

Islam – zasady i dogmaty

Podręczniki do historii przedstawiają główne zasady islamu. Zazwyczaj jest to pięć filarów islamu, a zatem rytuałów, które każdy muzułmanin powinien wypełnić (wyznanie wiary, pięciokrotna modlitwa o określonych porach, jałmużna, pielgrzymka do Mekki oraz post w miesiącu ramadan). Podręczniki wymieniają także (aczkolwiek rzadziej) dogmaty islamu – wiarę w jednego Boga, anioły, proroków, święte księgi oraz Sąd Ostateczny.

W opisie zasad islamu problematyczne bywa niekiedy zdefiniowanie Al-Kaby – największego sanktuarium islamu. Jest to budowla w kształcie sześcianu pokrywa czarnym płótnem ze złotymi ornamentami. W jednym z jej rogów znajduje się *hadżar*, czyli Czarny Kamień.

Niektóre podręczniki stosują zapis słowa „Bóg” małą literą. Tymczasem w ten sposób w języku polskim zapisuje się bogów politeistycznych. Islam jest religią monoteistyczną. Z punktu widzenia muzułmanów, wierzą oni w tego samego Boga, co żydzi i chrześcijanie – tyle że wierzą w inny sposób.

W niektórych podręcznikach problematyczne okazują się także terminy służące do określania muzułmanów. Na przykład w jednym z zeszytów ćwiczeń widnieje informacja, jakoby islam był religią wyznawaną przez Arabów. Jest to taka sama generalizacja, jak uznanie, że Słowianie są chrześcijanami – liczba Arabów odpowiada około jednej piątej całej światowej populacji muzułmańskiej.

W kilku podręcznikach muzułmanie są określani przestarzałą formą „mahometanie”, albo niepoprawną „zwolennicy Mahometa”, czy „wyznawcy Allaha”. Muzułmanie nie są zwolennikami Mahometa, który jest dla nich prorokiem. Z kolei określenie „wyznawca Allaha” sugeruje, jak gdyby Bóg muzułmański miał imię. Tymczasem po arabsku Allah to Bóg (tak jak po angielsku *God*, czy po niemiecku *Gott*).

Koran

Podręczniki do historii poświęcają stosunkowo mało miejsca Koranowi. Czasami można znaleźć w nich definicję tej księgi, a czasami ilustrację jej strony. Koran przedstawiany jest przez pryzmat zakazów i nakazów. Tymczasem jest to przede wszystkim święta księga dla wyznawców islamu – treść objawienia przekazana Mahometowi przez anioła Dżibrila, źródło doktrynalne zawierające zasady wiary, reguły moralne, a także opowieści z życia proroków.

Bogato zdobione strony Koranu, stanowiące niekiedy ilustracje w podręcznikach, są okazją do krótkiego omówienia ikonoklazmu – zakazu przedstawiania postaci ludzkich i zwierzęcych w sztuce². Strony Koranu zdobią ornamenty i pismo arabskie, jednak nie ma tam wizerunków osób, czy zwierząt. Podobnie w meczetach nie znajdziemy ilustracji czy rzeźb przedstawiających osoby lub zwierzęta.

Zasada ikonoklazmu odnosi się do sfery religijnej (choć niektórzy muzułmanie rozszerzają ją na inne sfery życia – trudno jednak wyobrazić sobie chociażby funkcjonowanie bez zdjęcia w dowodzie osobistym). Poza tą sferą postaci ludzkie i zwierzęce są przedstawiane w sztuce, popkulturze, czy na zwykłych codziennych zdjęciach.

Dżihad

Pojęcie dżihad jest złożone i trudne do konceptualizacji. Dżihad pojawia się w zasadzie w każdym podręcznikach. Niektórzy autorzy wymieniają je (błędnie) w jednym ciągu z zasadami wiary, inni natomiast w części rozdziału dotyczącej podbojów arabskich. To drugie ujęcie jest rzadsze.

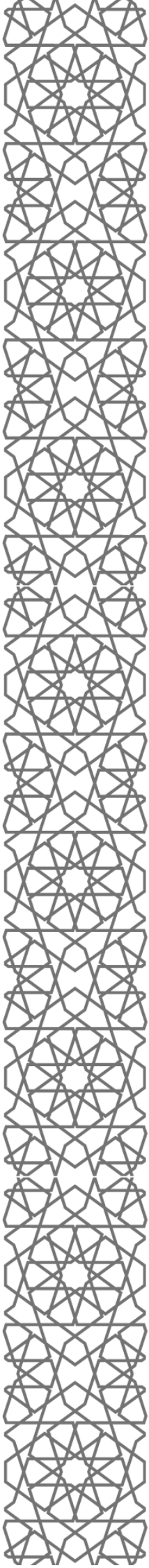
Dżihad jest ujęty na trzy sposoby:

- Jako zmaganie się – wówczas autorzy podręczników wskazują na różny sposób rozumienia tego pojęcia w historii islamu;
- Jako święta wojna, ale nie w charakterze wojny absolutnej – a zatem wojny, od której są pewne odstępstwa;
- Jako totalna święta wojna – niemalże jako obowiązek każdego muzułmanina w imię islamu.

---

² Tymczasem w jednym z podręczników znajduje się ilustracja podpisana jako fragment Koranu ukazujący scenę z życia Mahometa. Ilustracja przedstawia dwie postaci i pochodzi najpewniej z perskiego poematu.

Oba wojenne podejścia są nie tylko niepełne, ale również potęgujące przekonanie o immanentnym konflikcie między muzułmanami a resztą ludzi na świecie. Powielają w ten sposób dyskurs, który narodził się w Stanach Zjednoczonych po atakach terrorystycznych z 11 września 2001 r. Warto wspomnieć, że tłumaczenie ‘święta wojna’, którego tak chętnie używają autorzy podręczników nawiązuje do wypraw krzyżowych i nie do końca oddaje muzułmańską specyfikę. Owszem, obecnie dżihad ma jednoznaczne konotacje militarne, jednak doktryna dżihadu jaką znamy dzisiaj powstała dopiero pod koniec wieku VIII, a nie w czasach Mahometa.

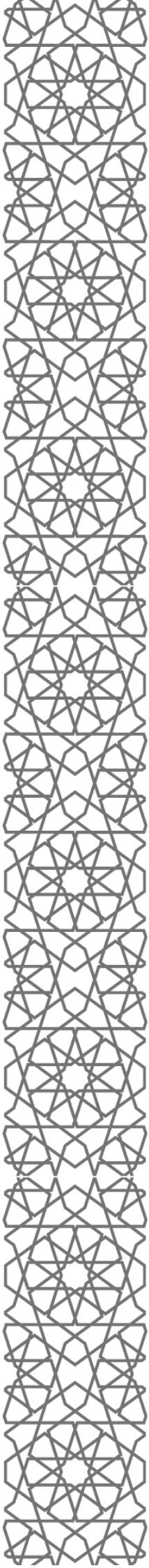
Przede wszystkim jednak warto podkreślić, że podstawowe rozumienie słowa dżihad to “trud”, “wysiłek”, “zmaganie”, zaś islam rozróżnia “dżihad wielki” oraz “dżihad mały”. “Dżihad wielki” to walka z własnymi słabościami (na przykład z jakimś uzależnieniem, gadatliwością, lenistwem itd.), ale też walka o jakieś dobro (jak chociażby nawadnianie nieurodzajnych terenów by rozwijać na nich rolnictwo). “Dżihad mały” natomiast odnosi się do jego potocznie znanego znaczenia, czyli wojny. Nawet tutaj jednak wojna musi być uznana za “sprawiedliwą” (obronna, nie napastnicza”).

Ugrupowania w islamie

Nurtów i odłamów w islamie jest wiele. Wymienia się jednak zazwyczaj sunnitów i szyitów. Dla porządku należałoby dodać trzeci główny odłam – charydżytów, jednak jest ich wśród muzułmanów niewiele; zamieszkują w zasadzie wyłącznie Oman. Sunnitów jest wśród muzułmanów około 90%. Pozostałe około 10% przypada na szyitów – głównie imamitów (szyici zamieszkujący przede wszystkim Iran, Irak czy Liban) oraz pozostałe odłamy szyickie, a także liczne nurty wywodzące się z szyizmu.

Autorzy niektórych podręczników – zwłaszcza do I klasy liceum – decydują się na wprowadzenie informacji o podziale w islamie na sunnitów i szyitów, czyli dwa najbardziej popularne odłamy w islamie. Często jednak rozróżnienie między tymi odłamami okazuje się kłopotliwe. Niemalże wszyscy autorzy uznają, że sunnici uznają Sunnę (tradycję proroka Mahometa), a szyici chcą oparcia islamu wyłącznie na Koranie z pominięciem Sunny. Jest to przekonanie błędne. Szyici również uznają Sunnę jako jedno z dwóch podstawowych źródeł prawa muzułmańskiego.

Różnice między sunnitami a szyitami początkowo miały charakter polityczny, a później dopiero religijny. Polegały one na sporze kto ma sprawować przywództwo we wspólnocie muzułmańskiej po śmierci

proroka Mahometa. Sunnici – którzy stanowią większość – uważali, że powinna to być osoba spośród najbliższych współpracowników Mahometa, ale niekoniecznie z nim spokrewniona. Tak się działo, zanim w świecie islamu nie zaczęły rządzić dynastie. Szyici z kolei uznali, że zwierzchnictwo po Mahomecie powinno się należeć osobie, która jest z nim spokrewniona - Alemu Ibn Talibowi, który był jego bratem stryjecznym i zięciem – mężem córki Mahometa, Fatimy – i jego potomkom. Z czasem pojawiły się różnice w doktrynie, odrębne szkoły prawne miejsca kultu i rytuały.

Ważnym nurtem w obrębie zarówno sunnizmu, jak i szyizmu jest sufizm – rozwijany w licznych bractwach, obecnych w większości krajów muzułmańskich.

Przedstawiciele tradycji sufickiej, zgromadzeni w bractwach, na czele których stoją szajchowie, rozwijają swą religijność przede wszystkim na bazie osobistego doświadczenia Boga. Czerpią nie tylko z podstawowych źródeł wiary, jak Koran i Sunna, ale i poezji sufickiej, autorytetu szajchów, którzy inaczej niż imamowie, nie są uczonymi w piśmie, a raczej charyzmatycznymi przywódcami religijnymi i mistykami, a także z lokalnych tradycji i wspólnej modlitwy kontemplacyjnej (*zikr*), przybierającej postać tańca, bądź zbiorowego transu, często bardzo spektakularnego. Sufizm istnieje praktycznie we wszystkich krajach z większością muzułmańską (poza Arabią Saudyjską i innymi krajami Zatoki Perskiej) i znacząco wpływa na codzienną religijność społeczeństw – toleruje bowiem praktyki wywodzące się z wierzeń przedmuzułmańskich, bądź chrześcijaństwa i innych religii, włączając je w codzienną muzułmańską obrzędowość. W rezultacie religijność muzułmańska w krajach, gdzie silna jest tradycja suficka (a więc w większości świata islamu) przypomina ludowy katolicyzm obecny w wielu wiejskich obszarach Polski, ale też religijny synkretyzm nominalnie katolickiej Ameryki Łacińskiej.

Geografia

Wątki dotyczące islamu i muzułmanów pojawiają się przede wszystkim w kontekście geografii społeczno-ekonomicznej Europy i świata. Region Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej omawiany jest jako obszar właściwy dla muzułmańskiego kręgu kulturowego. Opisy islamu i muzułmanów prezentowane są nierzadko w sposób esencjalistyczny. W kontekście geografii społeczno-ekonomicznej Europy wzmianki o muzułmanach pojawiają się w kontekście zróżnicowania demograficznego Polski i Europy, a także kryzysu uchodźczego.

Zróżnicowanie świata islamu

W klasie VIII uczniowie uczą się geografii świata. Islam poznają w kontekście Bliskiego Wschodu. Jest to zasadne o tyle, że religia ta powstała na Półwyspie Arabskim, jednak taki sposób prezentacji sprawia, że uczniowie postrzegają Bliski Wschód jako jedyny region zamieszkiwany przez muzułmanów, a islam – przez pryzmat Bliskiego Wschodu. Tymczasem muzułmanie zamieszkują także znaczną część Afryki, Azji Centralnej i Południowo-Wschodniej.

Łączenie islamu z Bliskim Wschodem ma konsekwencje w dalszych częściach podręczników, które w dość esencjonalistyczny sposób opisują islam przez pryzmat tego, co opisują autorzy na arabskim Bliskim Wschodzie. Dotyczy to w szczególności dwóch omówionych poniżej zagadnień: prawa muzułmańskiego (szari'atu) oraz problematyki kobiet.

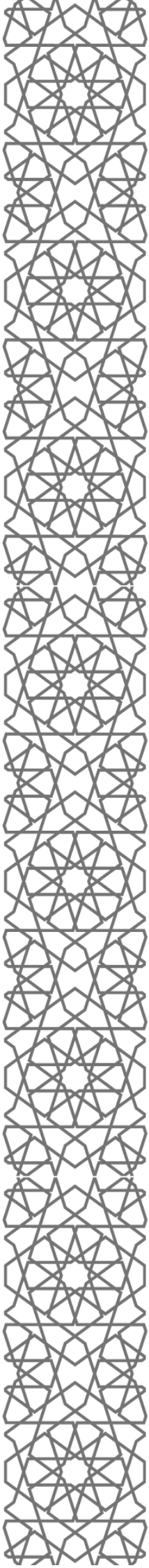
Szari'at

Słowo *szar'iat* oznacza po prostu prawo muzułmańskie. Jest ono trudne do przełożenia na polski kontekst, ponieważ znane nam definicje prawa nie pasują: nie jest to ani prawo kanoniczne, ponieważ obejmuje wszystkie sfery życia człowieka, ani prawo stanowione, ze względu na ścisły związek z teologią muzułmańską i ugruntowanie w źródłach religijnych.

Tymczasem w podręcznikach – niemalże bez wyjątku – przedstawiane jest albo w sposób sensacyjny, jako prawo, w myśl którego obcina się ręce, albo jako prawo kanoniczne (co nie jest poprawne). Podobnie islam przedstawiany jest przede wszystkim przez pryzmat nakazów i zakazów. To prowadzi do ukazywania muzułmanów jako „teologicznych robotów”³, zaprogramowanych wyłącznie do wypełniania obowiązków religijnych.

W kontekście szari'atu autorzy podręczników decydują się na ukazanie jego roli w państwach muzułmańskich. Wówczas koncentrują się na tych państwach muzułmańskich, w których islam jest religią państwową i/lub konstytucja opiera się na islamie. Tymczasem, biorąc pod uwagę deklarowany ustrój, można wskazać 8 państw muzułmańskich (Afganistan, Arabia Saudyjska, Brunei,

³ J. Otterbeck, *What is Reasonable to Demand? Islam in Swedish Textbooks*, “Journal of Ethnic and Migration Studies”, vol. 31, z. 4, 2005, s. 803.

Iran, Mauretania, Oman, Pakistan), kolejne 20 to państwa z islamem jako religią państwową, zaś dalsze 25 można określić jako państwa oficjalnie świeckie (choć należy podkreślić, że granice między tymi kategoriami są mocno płynne i zależą od przyjętych kryteriów).

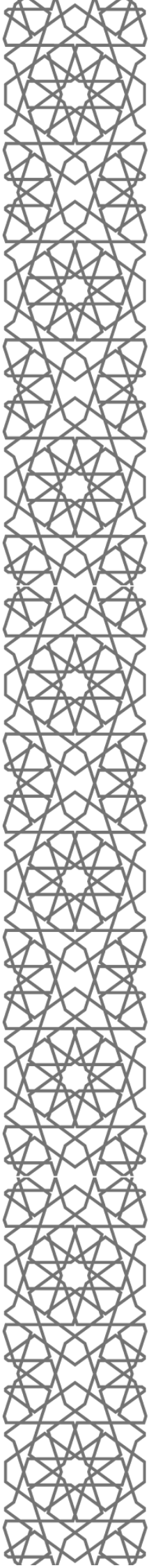
Koncentrując się zatem wyłącznie na państwach muzułmańskich, autorzy podręczników nie tylko pomijają znaczną część świata islamu, ale także przedstawiają go w sposób zuniformizowany. Co więcej, ta uniformizacja dotyczy określonego typu państwa – tego, które w jak największym stopniu opiera się na islamie. W ten sposób potęgowane jest wyobrażenie jakoby systemy prawne w świecie islamu opierały się wyłącznie na religii.

Kobiety

Problematyka dotycząca kobiet w islamie jest niezwykle złożona ze względu na wielość stereotypów i uproszczeń, ale przede wszystkim ze względu na to, że stanowią około połowę populacji muzułmanów – a islam jest drugą pod względem liczby wyznawców religią na świecie. Trudno zatem oczekiwać, aby sytuacje i doświadczenia kilkuset milionów osób dało się zamknąć w kilku twierdzeniach na temat tego, co kobieta może, a czego nie. Z tego także powodu sprowadzanie sytuacji kobiet wyłącznie do tego, co napisane jest w Koranie, czy jest praktykowane w tym, czy innym państwie muzułmańskim, również daje niepełny obraz.

Problematyka dotycząca kobiet pojawia się z podręcznikami na marginesie opisu kultur świata. Czasami jest to pojedyncze zdjęcie (wówczas zazwyczaj kobiety w hidżabie, albo nikabie – zasłonie na twarz), albo wzmianka. Jeżeli problematyka dotycząca kobiet jest opisana szerzej, wówczas dominują uproszczenia. Sytuacja kobiet opisywana jest przez stosunkowo dziwne i drobiazgowo – uczeń uczy się na przykład, że kobiety wysyłają kierowców po odbiór zamówienia w restauracjach, czy że nie mogły oglądać meczów piłki nożnej. Niektóre podręczniki informują uczniów, że muzułmanki często mają obowiązek zasłaniania twarzy. Nie jest to informacja prawdziwa.

W Koranie znajdują się kilka wersetów, które opisują jak kobiety wierzące powinny się ubierać m.in. “...aby ściśle zakrywały się swoimi okryciami” Koran (XXVI, 31), ale są to bardzo ogólne zalecenia. Hadisy również nie precyzują jak ten ubiór ma wyglądać. Wytyczne dotyczące tego, które części ciała muszą być zakryte różnią się w zależności od szkoły prawnej, a dodatkowo na przestrzeni lat w poszczególnych regionach zamieszkiwanych przez

muzułmanów, powstały odrębne zwyczaje i interpretacje zaleceń koranicznych. To jak muzułmanki się ubierają jest zależne od pochodzenia, kultury oraz potrzeb duchowych.

Terroryzm

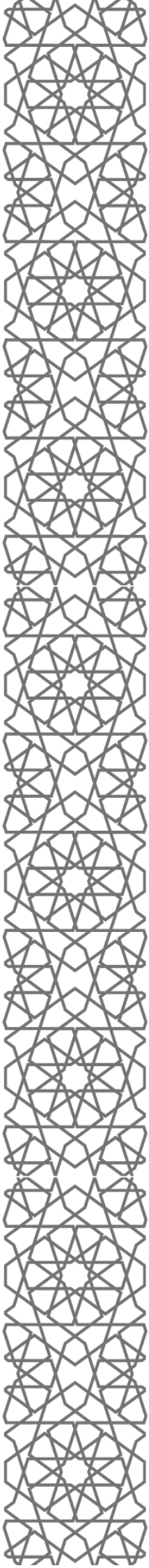
Terroryzm motywowany radykalnym islamem stał się jednym z największych wyzwań geopolitycznych XXI w. Z tego powodu sporo miejsca poświęcono mu w kontekście konfliktów zbrojnych w państwach muzułmańskich (głównie Bliskiego Wschodu), a także zagrożeń bezpieczeństwa w państwach zachodnich.

O ile w przypadku konfliktów zbrojnych narracja jest w miarę poprawna, w przypadku wymieniania w podręcznikach zamachów terrorystycznych dominują zamachy dokonywane przez muzułmanów, jak gdyby istniały tylko takie zamachy. Kłopotliwe jest także określanie tych zamachów jako „walka islamistów”, albo „święta wojna islamistów”. Islamistą w języku polskim określa się osobę naukowo zajmującą się islamem (tak jak germanista zajmuje się językiem niemieckim).

Kryzys uchodźczy

Podręczniki do geografii podejmują temat kryzysu uchodźczego (określanego w nich jako kryzys migracyjny) w Europie 2015 r. Osoby migrujące przedstawiane są w nich przede wszystkim jako zagrożenie dla państw europejskich. Autorzy podręczników starają się co prawda wskazywać na wielość przyczyn emigracji oraz to, że niekiedy osoby starające się dostać do Europy padają ofiarą przemytników, jednak dominujący przekaz ukazuje uchodźców przede wszystkim jako nieproszonych i niepotrzebnych przybyszów, a niekiedy wyrachowanych ludzi, którzy korzystają z rozwiniętej w państwach Europy Zachodniej polityki społecznej.

Ujęcie tematu kryzysu uchodźczego przede wszystkim przez pryzmat zagrożenia zdaje się odzwierciedlać przekrój nastrojów społecznych towarzyszących temu kryzysowi. Nie oferuje jednak krytycznej refleksji, a jedynie powielają narrację stosowaną przez

środowiska, które m.in. na islamofobii i retoryce anty-uchodźczej zbudowały swój kapitał polityczny⁴.

Muzułmanie w Polsce i Europie

Islam w Polsce przedstawiany jest niemalże wyłącznie przez pryzmat społeczności tatarskiej. Społeczność muzułmańska w Polsce jest nieliczna – według różnych szacunków jest to 30–65 tys. ludzi. Tatarzy stanowią wśród nich mniejszość – ich liczbę szacuje się bowiem na 3–5 tys. osób.

Przedstawianie społeczności tatarskiej w kontekście zróżnicowania etnicznego i religijnego Polski wynika z historycznej obecności społeczności tatarskiej na ziemiach polsko-litewskich, a później polskich. Tatarzy wrosli w polskie społeczeństwo stając się jego nieodłączną częścią. Taki sposób prezentacji pomija jednak pozostałych muzułmanów mieszkających w Polsce – zarówno tych, którzy przybyli tu jako imigranci, jak także Polaków, którzy przeszli na islam. Sprawia także wrażenie, jakoby w Polsce nie było osób odmiennych kulturowo wywodzących się z bardziej odległych geograficznie państw, aniżeli te, które znajdują się w sąsiedztwie.

Jeżeli w podręcznikach pojawiają się informacje o muzułmanach w Europie – wówczas są to społeczności muzułmańskie w Europie Zachodniej, ukazywane przez pryzmat zagrożenia, jako obcy element. Tymczasem w państwach Europy Południowo-Wschodniej zamieszkują rdzenne społeczności muzułmańskie, które stanowią większość, albo dużą część populacji. Tak jest w Albanii, Bośni i Hercegowinie oraz Kosowie.

Z kolei w wielu państwach Europy Zachodniej muzułmanie mieszkają od kilku pokoleń. Ich drogi i doświadczenia życiowe są zróżnicowane. Spora ich część traktuje zamieszkiwane państwa jak swoje ojczyzny – zwłaszcza, że innych państw nie znają – pracuje, uczy się, płaci podatki, angażuje się w życie społeczne i polityczne. Sprowadzanie kilkunastu milionowej społeczności muzułmańskiej w państwach Europy Zachodniej wyłącznie do problemów społecznych jest zdecydowanie zbyt dużym uogólnieniem.

---

⁴ M. Krzyżanowski, *Discursive Shifts in Ethno-Nationalist Politics: On Politicization and Mediatization of the "Refugee Crisis" in Poland*, "Journal of Immigrant and Refugee Studies", vol. 16, z. 1–2, 2018.

Wiedza o społeczeństwie

Wątki dotyczące islamu i muzułmanów pojawiają się w podręcznikach do WOS-u w związku z kryzysem uchodźczym i terroryzmem. W dużej mierze podręczniki te powielają dyskurs przytoczony wyżej w podręcznikach do geografii, choć z nieco większą subtelnością traktują kryzys uchodźczy.

Kryzys uchodźczy

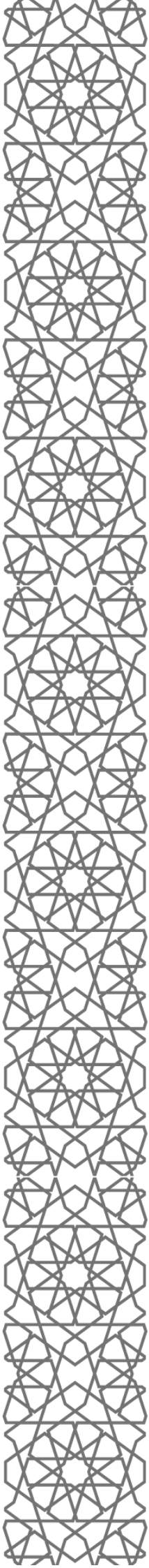
Podobnie jak w przypadku podręczników do geografii, autorzy przywołują obawy związane z napływem uchodźców do Europy. Również w tym przypadku obawy te pozostawione są bez komentarza, a zatem służą raczej budowaniu strachu, aniżeli krytycznej refleksji, która w podręcznikach do WOS-u pojawia się rzadko.

Sprawą najistotniejszą przy omawianiu wydarzeń z 2015 i 2016 r., jest to, że dotyczyły one przede wszystkim ludzi, którzy opuścili swoje ojczyste kraje nie dobrowolnie, ale w wyniku działań zbrojnych. Dwa spośród trzech szlaków (wschodnia i centralna część Morza Śródziemnego), którymi do Europy przedostawali się uchodźcy, powstały na skutek zaostrzającej się sytuacji w krajach objętych wojną domową (Libia i Syria). Wobec tego mówić należy raczej o kryzysie uchodźczym, a nie migracyjnym. Wynika to stąd, że genezą zjawiska była wojna, a więc sytuacja, która zmusiła mieszkańców do zmiany miejsca zamieszkania, zaś dobrowolne migracje, które wówczas też obserwowano, miały charakter wobec wędrowki uchodźców wtórny⁵.

Terroryzm

W przeciwieństwie do podręczników do geografii, te do WOS-u oferują spojrzenie na terroryzm z dwóch stron: przez pryzmat działalności organizacji terrorystycznych oraz przez pryzmat działań państwowych. W tym kontekście omawiana jest działalność Al-Ka'idy

⁵ Rozróżnienie definicyjne za UNHCR. Zob. [UNHCR viewpoint: 'Refugee' or 'migrant' – Which is right?](#), UNHCR, 11.07.2016 r.

oraz inwazja Stanów Zjednoczonych na Afganistan i później na Irak jako usprawiedliwiona przemoc.

Tymczasem terroryzm jest szerokim zjawiskiem, które w najnowszej historii świata motywowany był różnymi ideologiami – wymienić można radykalne sekty protestanckie w USA (np. „Gałąź Dawidowa”, której zwolennik dokonał zamachu na budynek władz federalnych w Oklahoma City w 1995 r.), ugrupowania żydowskie (m.in. zwolennicy rabina Meira Kahane odpowiedzialni za liczne akty przemocy wymierzone w ludność palestyńską na Zachodnim Brzegu Jordanu), ruchy separatystyczne (baskijska ETA, północnoirlandzka IRA) czy skrajnie lewicowe – jak RAF w Niemczech. Niekiedy wręcz mamy do czynienia z kombinacjami motywów i metod działania. Interesujący przykład to działalność Tamilskich Tygrysów na Sri Lance – organizacja ta miała charakter separatystyczny i rewolucyjnie lewicowy, a ponadto jako pierwsza zaczęła stosować zamachy samobójcze, aby osiągnąć określone cele polityczne. Jej członkowie wyznawali zaś hinduizm. Widać więc, że metody walki przypisywane wyłącznie ekstremistycznym grupom muzułmańskim, nie są ich wynalazkiem, a obserwować je można w wykonaniu grup reprezentujących różne ideologie i wyznających różne religie.

Ponadto, w kontekście terroryzmu pojawia się także słowo dżihad, które – podobnie jak w podręcznikach do historii – definiowane jest jako „święta wojna z niewiernymi” i „globalna walka o panowanie islamu”. W taki sposób niestety dalej umacnia się postrzeganie dżihadu wyłącznie przez pryzmat działań militarnych.

Propozycje materiałów tematycznych online

Wybierając materiały kierowaliśmy się trzema kryteriami: tematycznym, jakościowym i językowym. Staraliśmy się zatem znaleźć materiały uzupełniające te obszary wiedzy dotyczącej islamu i muzułmanów, które są najslabiej opracowane w analizowanych podręcznikach. Jeżeli jednak znaleźliśmy materiały dotyczące innych zagadnień – również tych zazwyczaj dobrze opracowanych – również je tutaj umieszczaliśmy.

Zdecydowaliśmy się na opis poszczególnych materiałów po to, aby Czytelnik nie musiał samodzielnie sprawdzać, co kryje się pod danym linkiem. Stąd opisy materiałów składają się z tytułu, URL, wskazania przedmiotów oraz opisu. W tym ostatnim dodajemy każdorazowo informację o autorze – jest to ważne, z jakiej perspektywy dany materiał jest prezentowany.

Jeżeli chodzi o kryterium językowe, staraliśmy się znajdować przede wszystkim materiały w języku polskim. Jest to jednak w przypadku niektórych tematów zadanie trudne. Z tego powodu zdecydowaliśmy się na dodanie do naszego zbiorów materiałów w języku angielskim.

Legenda:

adres strony WWW
(należy kliknąć i strona otworzy się
w przeglądarce)

język polski
język angielski

Islam – zasady i dogmaty

Arabowie i świat islamu

Moduł przedstawia zagadnienia związane z powstaniem i rozwojem islamu oraz objawieniami Mahometa. Rozdział przedstawia także losy islamu po śmierci Mahometa. Uczniowie mają również możliwość dowiedzieć się więcej o Koranie, pięciu filarach wiary oraz wyglądzie meczetu. Zestaw zawiera również kilka ćwiczeń, które pozwolą usystematyzować wiedzę.

Moduł został opracowany w ramach [Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej](#) przez zespół ekspertów.

Islam – dogmaty wiary

Moduł omawia dogmaty islamu – drugiej pod względem liczby wyznawców największej religii na świecie. Ukazuje także szerszy kontekst ich funkcjonowania, wskazując na wewnętrzną niejednorodność świata islamu, jak i samych muzułmanów. Istotną część modułu stanowi zbiór ciekawych stron internetowych o islamie.

Moduł został opracowany [w ramach projektu EMPATHY](#). Jego autorką jest dr hab. Katarzyna Górak-Sosnowska.

Islam – filary wiary

Moduł omawia filary islamu – pięć fundamentalnych dla muzułmanów praktyk religijnych, co do których panuje w dużej mierze zgodność wśród wyznawców różnych odłamów islamu. Ukazuje także szerszy kontekst ich praktykowania. Istotną część modułu stanowi zbiór ćwiczeń.

Moduł został opracowany [w ramach projektu EMPATHY](#). Jego autorką jest dr hab. Katarzyna Górak-Sosnowska.

Mahomet. Teksty źródłowe

Muzułmańska literatura dotycząca życia i działalności proroka islamu Muḥammada Ibn ‘Abd Allāha (570-632) popularnie zwanego Mahometem obejmuje dwa gatunki utworów: hadisy oraz biografie.

Moduł poświęcony jest życiu i działalności proroka Mahometa ukazany poprzez teksty źródłowe z komentarzem. Teksty ułożone są chronologicznie ukazując, w jaki sposób Mahomet rozpoczął działalność jako prorok, a następnie przywódca gminy muzułmańskiej.

Moduł został opracowany [w ramach projektu EMPATHY](#). Jego autorem jest prof. dr hab. Janusz Danecki.

Ramadan w kulturze masowej

Moduł omawia miesiąc postu w kontekście religijnym i kultury masowej. Jego celem jest pokazanie, iż mimo istotnego znaczenia religijnego tego miesiąca, Arabowie znają i uwielbiają też wymiar popkulturowy. Głównym elementem tej części są seriale ramadanowe, jako te, które zawładnęły sercami Arabów. Jest także inny powód – ramadan to najważniejszy miesiąc w przemyśle filmowym. Omówiono także pokrótce reklamy ramadanowe i dekoracje ramadanowe.

Moduł został opracowany [w ramach projektu EMPATHY](#). Jego autorką jest dr Edyta Wolny-Abouelwafa.

Uczmy o islamie

Poradnik wraz z przykładami lekcji opracował dr Karol Wilczyński. Autor zawarł w nim własne doświadczenia dotyczące uczenia o islamie i muzułmanach w polskim kontekście edukacyjnym. Program zaprezentowany w poradniku jest jednak szerszy niż tylko islam i muzułmanie. Poszczególne zajęcia dotyczą empatii i wielokulturowości, poznania perspektywy drugiego człowieka, uchodźców i migrantów, a także manipulacji w przestrzeni publicznej. W ten sposób „[Uczmy o islamie. Poradnik i program dla osób edukujących](#)” oferuje kompleksowy program uwrażliwiający na świat wokół.

Poradnik został opracowany [w ramach projektu EMPATHY](#). Jego autorem jest dr Karol Wilczyński.

Kobiety

Kobiety (i mężczyźni) w świecie islamu

Moduł omawia wybrane zagadnienia dotyczące funkcjonowania kobiet w świecie islamu zarówno przez pryzmat uwarunkowań religijnych, jak również społecznych. Mężczyźni w tym module omówieni są jako dopełnienie dla wątków kobiecych – małżeństwa, czy sposobu ubierania się. Ćwiczenia uzupełniające moduł oparte są na materiałach źródłowych: twórczości artystek irańskich oraz literaturze saudyjskiej.

Moduł został [opracowany w ramach projektu EMPATHY](#). Autorką jest dr hab. Katarzyna Górak-Sosnowska.

The Muslim veil in Central and Eastern European perceptions

Moduł dotyczy postrzegania hidżabu w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Hidżab jako część nakrycia głowy muzułmanki stał się symbolem, na którym skupia się uwaga europejskich partii populistycznych i konserwatywnych. Publiczne kontrowersje są ogromne i mogą wskazywać na polaryzację między muzułmanami a społeczeństwami Europy Zachodniej.

Moduł przygotowano w ramach projektu [SensiClass: Tackling Sensitive Topics in a Classroom](#). Autorką jest Joanna Sozańska.

Women in the Middle East

Scenariusz lekcji ma na celu zapoznanie uczniów z sytuacją kobiet na Bliskim Wschodzie. Materiał zawiera link do sześciominutowego filmiku, w którym Didem Havlioğlu przedstawia, w jaki sposób media zachodnie często przedstawiają jedynie wąską perspektywę dotyczącą życia kobiet w krajach muzułmańskich. Dostępny jest również [materiał](#) dla studentów przedstawiającym sylwetki trzech kobiet wymienionych w filmie wraz z ćwiczeniem podsumowującym.

[Moduł](#) przygotowano dla North Carolina Consortium for Middle East Studies. Autorką jest Didem Havlioğlu.

Kryzys uchodźczy

Kim są i czym mierzą się uchodźcy?

W module podjęty został temat uchodźstwa w kontekście europejskiego kryzysu uchodźczego z lat 2015-2016 roku. Punkt wyjścia stanowią rozważania na temat zjawiska uchodźstwa oraz wyjaśnienie różnicy między migracją dobrowolną (imigranci ekonomiczni) a migracją przymusową (uchodźcy). Przywołano aktualne światowe dane dotyczące uchodźców, a następnie omówiono instytucjonalne, polityczne i humanitarne aspekty wydarzeń z lat 2015-2016. Uwzględniono także problemy i wyzwania, z jakimi mierzą się uchodźcy na ścieżkach swojej drogi. Na końcu scharakteryzowano dyskurs wokół uchodźców w Polsce.

Moduł został opracowany [w ramach projektu EMPATHY](#). Jego autorką jest Aleksandra Tołczyk.

Confronting refugee-related stereotypes in the classroom

Moduł e-learningowy ma na celu zapoznanie uczniów z problemem stereotypów związanych z uchodźcami w kontekście europejskiego „kryzysu uchodźczego”. W dyskursie publicznym dominuje negatywna narracja o uchodźcach, co prowadzi do narastania negatywnych postaw i stereotypów. Zarazem wiele badań sugeruje, że stereotypy są wynikiem braku wiedzy o innych grupach społecznych. Moduł zawiera podstawowe informacje przedstawiające pojęcie stereotypu i kontekst europejskiego kryzysu uchodźczego; oraz zajęcia dla nauczycieli do prowadzenia z młodzieżą w klasie.

Moduł przygotowano w ramach projektu [SensiClass: Tackling Sensitive Topics in a Classroom](#). Autorką jest Aleksandra Tołczyk.

The Historical Roots of the Syrian Refugee Crisis

Scenariusz lekcji ma na celu zapoznanie uczniów z historycznymi źródłami kryzysu uchodźczego w Syrii. Materiał zawiera link do niespełna dziesięciominutowego filmiku, w którym doktor Miriam Cooke tłumaczy w zwięzły sposób polityczną sytuację w Syrii od lat 70. Dostępny jest również [materiał](#) dla studentów zawierający słowniczek najważniejszych pojęć, kalendarium wydarzeń oraz kilka pytań sprawdzających wiedzę uczniów po obejrzeniu filmu.

[Moduł](#) przygotowano dla North Carolina Consortium for Middle East Studies. Autorką jest doktor Miriam Cooke.

Meczety

Meczety

Moduł omawia świątynie muzułmańskie pod kątem architektonicznym, społeczno-politycznym, a także praktycznym. Przedstawia główne typy architektoniczne typy meczetów, elementy składowe wnętrza meczetu. Omawia także rolę meczetu w społecznościach muzułmańskich, która nierzadko zdecydowanie różni się od roli kościołów. Moduł zawiera także praktyczne wskazówki dotyczące wizyty w meczecie – zarówno wirtualnej, jak i rzeczywistej w jednym z polskich meczetów oraz zestaw ćwiczeń.

Moduł został [opracowany w ramach projektu EMPATHY](#). Autorką jest dr hab. Katarzyna Górak-Sosnowska.

Visit My Mosque

Strona oferuje wirtualne wycieczki po brytyjskich meczetach. Na stronie dostępnych jest kilka meczetów, które pokazują nie tylko to, co widać publicznie – a zatem salę modlitw dla mężczyzn – ale również obszary meczetu do których niemuzułmanie, czy osoby postronne, mogą mieć często utrudniony dostęp. Można zatem obejrzeć sale dla kobiet, miejsce do ablucji, sale dla dzieci, a nawet kostnicę.

Stronę prowadzi Muzułmańska Rada Wielkiej Brytanii we współpracy z wolontariuszami.

Virtual Tour through The Muhammad Ali Mosque

Strona oferuje wirtualną wycieczkę po wnętrzu meczetu Muhammada Alego w Kairze (Egipt). Znajduje się on na wzgórzu Mukattam w ramach Cytadeli Saladyna (arab. *Kala'at Salah ad-Din*). Meczety Muhammada Alego wybudowany jest w stylu osmańskim, a jego budowę zakończono w połowie XIX w.

Strona prowadzona jest przez Ministerstwo ds. Turystyki i Starożytności Egiptu, a powstała w trakcie pandemii COVID-19 jako opcja wirtualnych odwiedzin tego miejsca.

Virtual Tour in Al-Masjid Al-Nawabi

Dzięki stronie można obejrzeć wnętrze Meczetu Proroka (arab. *Al-Masjid An-Nawabi*), który znajduje się w Medynie (Arabia Saudyjska) – drugim najświętszym mieście islamu. Meczet znajduje się w centrum miasta Medyna, blisko miejsca zamieszkania proroka Mahometa (po emigracji z Mekki do Medyny). Warto zwrócić uwagę na kolorowe zdobienia we wnętrzu meczetu.

Stronę prowadzi Komplex Drukarski Świętego Koranu im. Króla Fahda, który znajduje się w Medynie.

Muzułmanie w Europie

Muzułmanie w Europie

Moduł poświęcony jest społecznościom muzułmańskim w Europie, ze szczególnym uwzględnieniem społeczności muzułmańskich w Europie Zachodniej. Zaczyna się od historii muzułmanów w Europie i danych statystycznych. W dalszej części omawia koncepcję akulturacji Johna Berry'ego. Następnie krótko opisuje modele integracji w wybranych krajach europejskich. Moduł zawiera także ćwiczenia i karty pracy dla uczniów.

Moduł został [opracowany w ramach projektu EMPATHY](#). Autorką jest dr hab. Katarzyna Górak-Sosnowska.

The Muslim image in the European media

Celem tego e-modułu jest przedstawienie, poprzez wieloaspektową analizę różnych tekstów i filmów, stereotypów i uprzedzeń dotyczących islamu i muzułmanów. W ramach modułu nauczyciel czy uczeń ma możliwość zbadania, w jaki sposób te obrazy muzułmanów i islamu są reprezentowane w tekście, jaki jest cel ich skonstruowanej tendencyjnej pozycji, a także zadać sobie pytanie, w jaki sposób możemy zdekonstruować powstały obraz? Po ukończeniu modułu uczestnik będzie wiedział, jak zwracać

większą uwagę na przyczyny powstawania, zmiany pewnych stereotypów oraz zadawać niewygodne i drażliwe pytania dotyczące wizerunku muzułmanów w mediach i szukać odpowiedzi na te pytania.

Moduł przygotowano w ramach projektu [SensiClass: Tackling Sensitive Topics in a Classroom](#). Autorką jest prof. Elo Süld.

Muzułmanie w Polsce

Biblioteka tatarska

Biblioteka tatarska to wirtualna biblioteka zawierająca książki, czasopisma, a także zdigitalizowane materiały źródłowe dotyczące historii i kultury Tatarów polskich. Teksty mogą być wykorzystywane zarówno jako źródło informacji, jak również jako historyczne teksty źródłowe.

Bibliotekę tatarską prowadzi Muzułmański Związek Religijny.

Muzułmanie w Polsce

Moduł przedstawia zróżnicowanie społeczności muzułmańskich w Polsce, w szczególności muzułmanów autochtonicznych – Tatarów polskich oraz muzułmanów napływowych, a także osób, które dokonały konwersji na islam. W module znajdują się także informacje o uwarunkowaniach instytucjonalnych obecności muzułmanów w Polsce. Oprócz części teoretycznej i ćwiczeń moduł zawiera sporo linków, które pozwalają na ukazanie bogactwa i różnorodności polskich muzułmanów.

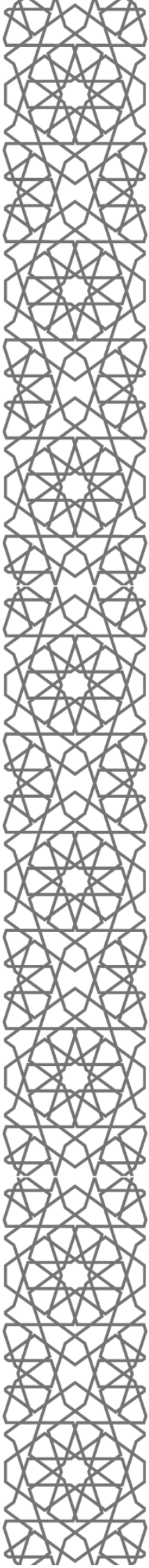
Moduł został [opracowany w ramach projektu EMPATHY](#). Autorką jest dr hab. Katarzyna Górak-Sosnowska.

Muzułmańska Mapa Polski

Strona zawiera interaktywną mapę Polski, na której zaznaczono i opisano ponad sto miejsc związanych z islamem w Polsce. Są to miejsca osadnictwa (historyczne, jak i współczesne), pomniki, miejsca związane z legendami, cmentarze, a także miejsca kultu. Wiele z tych miejsc wiąże się z obecnością Tatarów na ziemiach polskich.

Mapa umożliwia nawigowanie do danego miejsca, więc można korzystać z niej organizując np. wycieczki szkolne. Na stronie znajduje się ponadto broszura ze wszystkimi hasłami wraz ze słownikiem najważniejszych pojęć. Dostęp do mapy możliwy po rejestracji.

Muzułmańską Mapę Polski została [opracowana w ramach projektu EMPATHY](#). Autorką tekstów jest Aleksandra Łojek.

Polscy muzułmanie

“Film jest zaproszeniem do spotkania kultury, pamięci, duchowości, serc, ludzi czasem ocenianych jako «Inni», a jednak w jakiś sposób stanowiących część «Nas»”. W filmie znajduje się zbiór wywiadów z polskimi muzułmanami, pokazuje różnicowanie w ramach jednej mniejszości oraz życie codzienne muzułmanina w Polsce.

Reżyserem filmu jest William Baryło.

Zróżnicowanie kulturowe Polski

Moduł przedstawia szeroką panoramę wielokulturowego dziedzictwa Polski. Zawiera obszerny opis historyczny, skąd uczeń może dowiedzieć się o procesie, w którym kształtował się wieloetniczny charakter dawnej Rzeczypospolitej, a także m.in. teksty odpowiednich aktów prawnych. Ponadto, w module zawarto ćwiczenia, mapy, galerie oraz scenariusz lekcji dla nauczyciela. Obszerne fragmenty dotyczą dziedzictwa polskich Tatarów.

Moduł powstał w ramach [Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej](#).

Nauka arabska

Nauka i sztuka w świecie arabsko-muzułmańskim

Moduł przedstawia rozwój imperium arabsko-muzułmańskiego w kontekście kultury i nauki przedstawiając je w trzech różnych kontekstach. Pierwszym jest wpływ nauki arabskiej na rozwój średniowiecznej Europy. Kontekst drugi tworzy sztuka w islamie, ze szczególną rolą ikonoklazmu. Trzecim elementem tego modułu są zapożyczenia z języka arabskiego w języku polskim. Wspólnie

konteksty te tworzą możliwie holistyczny obraz tego, co niegdyś i w przeszłości zawdzięczamy Arabom i muzułmanom. Moduł stanowi uzupełnienie i poszerzenie treści znajdujących się w podręcznikach. Nie stanowi zatem systematycznego opisu całokształtu wpływu cywilizacji arabskiej na Europę, co raczej koncentruje się na wybranych zagadnieniach.

Moduł został [opracowany w ramach projektu EMPATHY](#). Autorką jest dr hab. Katarzyna Górak-Sosnowska.

Osiągnięcia cywilizacji islamu. Kultura arabska

Moduł przedstawia zagadnienia związane z kulturą arabską oraz jej rozkwitem ekonomicznym w średniowieczu. Pozwala zauważyć uczniom elementy arabskiego dziedzictwa w codziennym życiu. Zestaw zawiera także słownik najważniejszych pojęć oraz ciekawe ilustracje. Uczniowie mogą się również zapoznać z prezentacją multimedialną o meczecie Ahmada Ibn Tuluna w Kairze. Na końcu modułu znajduje się test sprawdzający wiedzę. Moduł zawiera również scenariusz lekcji dla nauczyciela.

Moduł został opracowany w ramach [Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej](#) przez Karolinę Stojek-Sawicką.

Podboje arabskie i ich wpływ na cywilizację łacińską i bizantyjską

Moduł zawiera historyczne ujęcie rozwoju nauki arabskiej i jej wpływu na kulturę europejską. Motywem przewodnim są podboje arabskie i stosunki polityczne z państwami Zachodu. Materiał zawiera podstawowe pojęcia, periodyzację, teksty źródłowe, a także ćwiczenia do samodzielnego wykonania przez ucznia.

Moduł został opracowany w ramach Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej przez Szymona Cydzika.

Science in the Islamic World

Strona zawiera kilka lekcji multimedialnych dotyczących wkładu muzułmanów w rozwój nauki w średniowieczu. Moduły poświęcone są rozwojowi matematyki i medycyny; używaniu kwadrantu i wyznaczaniu kierunku modlitwy; czy astrolabium.

Stronę prowadzi Muzeum Historii Nauki na Uniwersytecie Oksfordzkim.

Prawo muzułmańskie (szari'at)

Bioethics in Islam: dilemmas, perspectives, questions

Moduł zawiera przegląd moralnych dylematów muzułmanów związanych z bioetyką. Kontrowersyjne tematy, takie jak aborcja, planowanie rodziny, in vitro, macierzyństwo zastępcze, eutanazja i samobójstwo, transplantacja, inżynieria/badania genetyczne i testy na zwierzętach są wyjaśniane i prezentowane z perspektywy religijnej, która jest jednym z głównych czynników wpływających na decyzje podejmowane przez członków społeczności muzułmańskich. W ten sposób poprzez moduł uczniowie mogą się dowiedzieć, w jaki sposób funkcjonuje szari'at, czyli prawo muzułmańskie.

Moduł przygotowano w ramach projektu [SensiClass: Tackling Sensitive Topics in a Classroom](#). Autorką jest dr Magdalena Nowaczek-Walczak.

Rozwój państw muzułmańskich

Dywersyfikacja gospodarcza arabskich państw Zatoki Perskiej

Moduł przedstawia dywersyfikację jako strategię uniezależnienia gospodarek arabskich państw Zatoki Perskiej (Arabia Saudyjska, Bahrajn, Katar, Kuwejt, Oman, Zjednoczone Emiraty Arabskie) od przychodów z eksportu surowców energetycznych. Omawia społeczne, geograficzne i ekonomiczne przyczyny, przejawy i skutki dywersyfikacji.

Moduł został [opracowany w ramach projektu EMPATHY](#). Autorką jest dr hab. Katarzyna Górak-Sosnowska.

Ekspansja turecka w XVI w.

Moduł przedstawia historyczny opis rozkwitu Imperium Osmańskiego od początku ery nowożytnej. Zawarta w nim wiedza dotyczy podstawowych zagadnień związanych z relacjami, jakie łączyły Europę z jej najważniejszym muzułmańskim sąsiadem. Moduł zawiera również mapę interaktywną, ćwiczenia oraz scenariusz lekcji dla nauczyciela.

Moduł został opracowany w ramach [Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej](#) przez Wiesława Zdziabka.

Islam a państwo

W module omówione zostały wybrane zagadnienia odnoszące się do funkcjonowania systemów politycznych współczesnych państw muzułmańskich. Ukazane zostały w nim wywodzące się z islamu instytucje oraz mechanizmy polityczne, w tym związane z legitymizacją władzy, obecne w systemach politycznych tych państw. Zarysowana została również geneza kalifatu jako modelu państwa idealnego w islamie. Podniesiona została także kwestia relacji pomiędzy islamem a demokracją.

Moduł został [opracowany w ramach projektu EMPATHY](#). Autorką jest dr Agnieszka Syliwoniuk-Wapowska.

Tureckie narracje na temat wojen w Europie

Moduł ten omawia tureckie narracje na temat wojen, które ukształtowały kontynent europejski. Podobnie jak w przypadku każdego wydarzenia historycznego, istnieje wiele narracji, na każdą wpływa kontekst kulturowy, społeczny i polityczny zaangażowanych stron. Zrozumienie perspektywy tureckiej otwiera okno, przez które możemy zrozumieć zawile stosunki europejsko-tureckie.

Moduł został [opracowany w ramach projektu EMPATHY](#). Autorką jest Deniz Doğanay.

Terroryzm i konflikty

Dżihad. Teksty źródłowe

Dżihad stał się w dzisiejszym świecie straszakiem, często symbolem islamu. Typowe przeinaczanie rzeczywistości. Jakoś trzeba było zrozumieć i wytłumaczyć traumatyczne wydarzenia 11. września 2001 roku, wojnę w Afganistanie i Iraku, masowy napływ imigrantów z Afryki i Bliskiego Wschodu. Skorzystano ze znanego od wieków terminu dżihad i uznano, że oznacza on świętą wojnę, czyli wojnę religijną. Moduł zawiera wybór tekstów źródłowych dotyczących doktryny dżihadu według hanafickiej, malikickiej i dżafaryckiej szkoły prawa muzułmańskiego, a także przekłady współczesnych fundamentalistów muzułmańskich wraz z komentarzem.

Moduł został [opracowany w ramach projektu EMPATHY](#). Autorem jest prof. dr hab. Janusz Danecki.

Konflikt bliskowschodni

Konflikt bliskowschodni należy do najdłużej trwających i najbardziej złożonych konfliktów na świecie. Pomimo wysiłków na rzecz ustanowienia trwałego pokoju na Bliskim Wschodzie, antagonizm nie został zażegnany. Celem modułu jest ukazanie genezy konfliktu bliskowschodniego, omówienie jego głównych etapów oraz analiza jego konsekwencji, przede wszystkim na płaszczyźnie politycznej i społecznej. W module przedstawione zostały kluczowe działania oraz inicjatywy na rzecz rozwiązania konfliktu oraz ustanowienia pokoju. Został także zarysowany proces kształtowania się państwowości izraelskiej i palestyńskiej. Poniesione zostały również problemy migracji Żydów oraz uchodźstwa Palestyńczyków, nieodłącznie związane z tym konfliktem.

Moduł został [opracowany w ramach projektu EMPATHY](#). Autorką jest dr Agnieszka Syliwoniuk-Wapowska.

Wojny w Afganistanie

Moduł poświęcony jest wojnom w Afganistanie, które odcisnęły silne piętno na regionach Bliskiego i Środkowego Wschodu oraz Azji Centralnej. Uczeń dowie się z niego o dawnej i najnowszej historii Afganistanu, a także pozna międzynarodowy kontekst

wydarzeń, których rezultatem było powstanie ugrupowań terrorystycznych. Materiał zawiera także filmy oraz informacje dla nauczyciela.

Moduł powstał w ramach [Zintegrowanej Platformy Komunikacyjnej](#).

Wojny w Iraku

Moduł poświęcony jest wojnom w Iraku – wydarzeniom, które w fundamentalny sposób wpłynęły na kształt współczesnego Bliskiego Wschodu i rozwój terroryzmu. Uczeń dowie się z niego o genezie konfliktów, lokalnych podziałach etnicznych oraz wyznaniowych a także o umiędzynarodowieniu wojny. Materiał zawiera ćwiczenia oraz informacje dla nauczyciela

Moduł powstał w ramach [Zintegrowanej Platformy Komunikacyjnej](#).

Talking about a terror attack with students in upper secondary school

Moduł poświęcony jest temu, w jaki sposób można rozmawiać o ataku terrorystycznym z uczniami. Zawiera scenariusz dyskusji na temat ataków terrorystycznych z uczniami szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych oraz dwa ćwiczenia, które można wykorzystać w klasie w celu wspierania umiejętności korzystania z mediów i krytycznego myślenia. Treść modułu obejmuje rolę szkoły i nauczycieli w przypadku wystąpienia takich zdarzeń oraz przegląd metod i zasad omawiania zdarzenia, a także propozycję planu lekcji.

Moduł przygotowano w ramach projektu [SensiClass: Tackling Sensitive Topics in a Classroom](#). Autorką jest Heidi Maiberg.

Zróżnicowanie świata islamu

Jaki jest współczesny islam?

Moduł przedstawia zagadnienia związane z różnorodnością świata islamu. Na początku przedstawiono najważniejsze wydarzenia XX wieku związane z krajami, w których większość mieszkańców wyznaje islam. W module uczniowie znajdą mapę świata pokazującą, jaka religia jest dominująca w danym obszarze

30

geograficznym. W module znajduje się słownik najważniejszych pojęć oraz krótkie przypomnienie najważniejszych informacji o islamie. Znajduje się tu również filmik tłumaczący zróżnicowanie świata islamu. Na końcu modułu znajduje się test sprawdzający wiedzę. Moduł zawiera również scenariusz lekcji dla nauczyciela.

Moduł został opracowany w ramach [Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej](#) przez Dorotę Wiśniewską.

Zróżnicowanie świata islamu

Moduł ukazuje zróżnicowanie geograficzne, społeczne i religijne państw muzułmańskich. Punktem wyjścia są pojęcia cywilizacji i kręgów cywilizacyjnych, wokół których osnuta jest koncepcja zderzenia cywilizacji, ukazywana często jako konflikt pomiędzy islamem a Zachodem. Moduł przedstawia i omawia główne społeczne wymiary zróżnicowania świata islamu: demograficzne (regiony świata zamieszkiwane przez muzułmanów), etniczne i językowe (do jakich grup ludności należą muzułmanie i w jakich językach mówią), oraz zróżnicowanie religijne (podział na sunitów, szyitów oraz ibadytów).

Moduł został [opracowany w ramach projektu EMPATHY](#). Autorką jest dr hab. Katarzyna Górak-Sosnowska.

Netografia: rzeczowo o świecie islamu

W tej części prezentujemy dodatkowo zestaw ciekawych i rzetelnych materiałów dotyczących islamu i muzułmanów dostępnych w języku polskim.

Legenda:

historia

geografia

WOS

inne

Książki dostępne online

2023

K. Górak-Sosnowska, J. Modrzejewska-Leśniewska, A. Tołczyk, [Islam i muzułmanie w podręcznikach szkolnych](#), SGH, Warszawa 2023.

E. Górską, A. Juzaszek, [Islam w polskim sądzie](#), SGH, Warszawa 2023.

[Obecne – nieobecne: Wątki dotyczące islamu i muzułmanów w doświadczeniach uczestników procesów edukacyjnych w polskich szkołach](#), A. Odrowąż-Coates (red.), SGH, Warszawa 2023.

A. Tołczyk, J. Sozańska, [Służby mundurowe a islam i muzułmanie w Polsce](#), SGH, Warszawa 2023.

2022

[Świat arabsko-muzułmański: tradycja i nowoczesność](#), K. Pachniak (red.), Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2022.

2021

- [Bliski Wschód w świecie. Historia, polityka, kultura](#), M. Woźniak-Bobińska (red.), Uniwersytet Łódzki, Łódź 2021.
- K. Pachniak, [Teoria dżihadu od początków islamu do końca XVIII wieku](#), Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2021.
- M. Śmigiel, [Państwo a religia według sekularystów egipskich](#), Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2021.
- K. Traba, [Radykalny islam: studium wybranych aspektów myśli polityczno-religijnej Sayyida Qutba](#), Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2021.

2020

- [Bliski Wschód wobec wyzwań i zagrożeń współczesności](#), M. Woźniak-Bobińska (red.), Uniwersytet Łódzki, Łódź 2020.
- M. Gudajczyk, [Procedura karna w Królestwie Arabii Saudyjskiej](#), Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2020.

2018

- E. Machut-Mendecka, [Czas hidżabu. Konteksty kultury arabskiej](#), Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2018.
- [Problemy świata arabsko-muzułmańskiego wczoraj i dziś](#), M. Woźniak-Bobińska (red.), Uniwersytet Łódzki, Łódź 2018.
- M. Woźniak-Bobińska, [Współczesna diaspora asyryjsko-aramejska w Szwecji](#), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2018.

2017

- M. Grodzki, [Panteon sceptyków. Przegląd współczesnych teorii naukowych poświęconych genezie islamu](#), Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2017.
- [Między tolerancją a islamofobią. Muzułmanie w Polsce, muzułmanie na świecie](#), M. Woźniak-Bobińska, B. Rogowska (red.), Uniwersytet Łódzki, Łódź 2017.

M. Pinker, [Mitologizacja, propaganda czy zapis dziejów? O zakładaniu miast arabsko-muzułmańskich](#), Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2017.

2016

[Ciało w kulturze muzułmańskiej](#), K. Pachniak, M. Nowaczek-Walczak (red.), Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2016.

[Ciągłość i zmiana w świecie islamu](#), I. Kończak, M. Woźniak-Bobińska (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016.

Ł. Fyderek, [Autorytarne systemy polityczne świata arabskiego: adaptacja i inercja w przededniu Arabskiej Wiosny](#), Księgarnia Akademicka, Kraków 2016.

[Problemy bezpieczeństwa Bliskiego Wschodu i Północnej Afryki \(MENA\)](#), K. Zdulski, R. Czulda, R. Bania (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016.

2015

[Badania nad światem islamu. Dzieje, dzień dzisiejszy, perspektywy](#), M. Woźniak, D. Ściślewska (red.), Uniwersytet Łódzki, Łódź 2015.

2014

I. Balwierz, [Poetycka wyspa pokoju: o powstaniu, działalności i światowych aspiracjach Stowarzyszenia Apollo](#), Księgarnia Akademicka, Kraków 2014.

[Cyberprzestrzeń w krajach Orientu: wolność i zniewolenie](#), M. Woźniak, D. Ściślewska (red.), Uniwersytet Łódzki, Łódź 2014.

2013

A. Pałka-Lasek, [Arabsko-francuski code switching w mediach: na przykładzie audycji telewizyjnych Maroka](#), Księgarnia Akademicka, Kraków 2013.

[Azja i Afryka – religie, kultury, języki](#), M. Klimiuk (red.), Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2013

K. Kościelniak, [*Czas i historia w islamie: kalendarz i podstawy chronologii muzułmańskiej*](#), Księgarnia Akademicka, Kraków 2013.

[*Wschód i Zachód: tolerancja i różnorodność*](#), M. Woźniak, Zdulski (red.), Uniwersytet Łódzki, Łódź 2013.

2012

[*Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe w regionie Bliskiego Wschodu i Północnej Afryki \(MENA\) u progu XXI wieku*](#), R. Bania, K. Zdulski (red.), Uniwersytet Łódzki, Łódź 2012.

[*Nie tylko Śródziemnomorze Problemy polityczne i społeczne świata islamu*](#), M. Woźniak (red.), Uniwersytet Łódzki, Łódź 2012.

[*Zachód a świat islamu – Zrozumieć Innego*](#), I. Kończak, M. Woźniak (red.), Uniwersytet Łódzki, Łódź 2012.

2010

[*Kulturowe uwarunkowania rozwoju w Azji i Afryce*](#), K. Górak-Sosnowska, J. Jurewicz (red.), Ibidem, Łódź 2010.

2009

K. Górak-Sosnowska, M. Grącik-Zajaczkowski, A. Kobyłka, U. Markowska-Manista, A. Rybaczyk, [*W stronę rozwoju. Drogi Azji i Afryki*](#), Ibidem, Łódź 2009.

[*Państwo Katar: gospodarka – polityka – kultura*](#), K. Górak-Sosnowska, R. Czulda (red.), Ibidem, Łódź 2009.

2007

K. Górak-Sosnowska, [*Perspektywy świata arabskiego w kontekście Milenijnych Celów Rozwoju*](#), Petit, Warszawa 2007.

2006

K. Górak-Sosnowska, P. Kubicki, K. Pędziwiatr, [*Islam i obywatelskość w Europie*](#), Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2006.

Podcasty o świecie islamu

[Brzmienie Świata z Lotu Drozda](#) – podcast prowadzony przez Pawła Drozda. Zawiera przede wszystkim audycje poświęcone tematom omijanym przez media, ale wymagającym pogłębienia. Każdy z odcinków dotyczy wybranego zagadnienia i stanowi rozmowę z ekspertem w danej dziedzinie. Wśród z nich znaleźć można również audycje na temat świata islamu.

[Dział Zagraniczny](#) – podcast Macieja Okraszewskiego. Poświęcony jest tematyce międzynarodowej, ale jego profil zbliżony jest do Brzmienia Świata z Lotu Drozda – audycje dotyczą niekoniecznie najbardziej medialnych tematów, a tłumaczą w sposób pogłębiony całe procesy i zjawiska. Wiele odcinków dotyczy krajów Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, a także Azji. Na stronie podcastu znaleźć można też obszernie artykuły korespondentów współpracujących z twórcą Działu Zagranicznego.

[Lechistan](#) – podcast Adama Balcera i Pawła Sulika w radiu Tok FM (audycje dostępne na kanale YouTube rozgłośni). Zawiera ponad 120 odcinków (nowe nie są już nagrywane) na temat islamu oraz wielokulturowego dziedzictwa Rzeczypospolitej. Autorzy odwołując się do bogatej literatury pokazują, że historycznie rzecz ujmując, islam stanowi integralną część kultury dawnej Polski.

[Podróże bez paszportu](#) – to podcast dotyczący tego, co dzieje się na świecie. Można tam znaleźć wywiady na aktualne tematy międzynarodowe, w tym dotyczące świata islamu. Podcast prowadzi Mateusz Grzeszczuk.

[Raport o Stanie Świata](#) – podcast Dariusza Rosiaka poświęcony bieżącej tematyce międzynarodowej. Wiele audycji dotyczy polityki bliskowschodniej i świata islamu. Strona podcastu zawiera również reportaże radiowe. Obok komentarzy politycznych, w audycjach emitowane są utwory muzyczne pochodzące z krajów, o których mowa w danej audycji.

[ReOrient](#) – podcast popularnonaukowy o zjawiskach społecznych i kulturowych prowadzony przez dr Ewę Górską (UJ). Wiele odcinków dotyczy spraw muzułmańskich – najczęściej z pogranicza socjologii, prawa i politologii.

Inne strony

[Aleksandra Helail/Egipt inaczej](#) – konto na Instagramie prowadzone przez Polkę – konwertytkę na islam, która mieszka w Egipcie. Pokazuje ona swoje codzienne życie w Kairze, tłumaczy zasady islamu w krótkich filmikach/rolkach oraz próbuje walczyć z islamofobią.

[Arek Miernik](#) – strona szyckiego teologa mieszkającego w Wielkiej Brytanii, imama Stowarzyszenia Jedności Muzułmańskiej zawierająca jego przemyślenia i opinie na temat dotyczące islamu. Są one napisane językiem przystępnym również dla nie muzułmanów i często odpowiadają na bieżące tematy (np. co islam mówi na temat spożywania insektów w kontekście toczącej się obecnie w Polsce debaty).

[Dunaj Instytut Dialogu](#) – strona organizacji pozarządowej zajmującej się dialogiem międzykulturowym. Fundacja działa dość prężnie i organizuje m.in. kolacje ramadanowe (iftary), podczas których muzułmanie mieszkający w Polsce zapraszają nieznajomych niemuzułmanów do domu na wspólne spędzenie wieczoru.

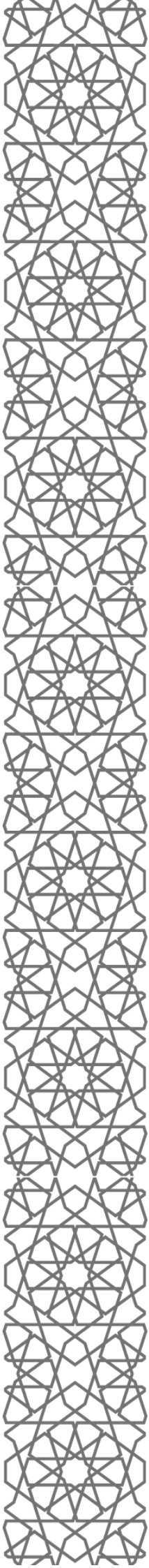
[Joanna Sozańska](#) pisze o sprawach międzynarodowych, migracji i problematyce regionu arabskiego. Walczy ze stereotypami i mową nienawiści za pomocą merytorycznych postów.

[Koło Naukowe Arabistów](#) – Wydział Orientalistyczny, Uniwersytet Warszawski. Na stronie Koła można znaleźć ciekawostki dotyczące świata islamu, a także zaproszenia na różne wydarzenia.

[Niswiyya – feminizm arabski](#) – strona poświęcona tematyce kobiet w świecie islamu, a zwłaszcza w państwach arabskich prowadzona przez dr Karolinę Rak. Warto zajrzeć tam po treści często przełamujące stereotypowe postrzeganie muzułmanek.

[Polka na Pustyni](#) – blog prowadzony przez Lenę Khalid – Polkę, która dokonała konwersji na islam. Pisze przystępnym językiem o islamie, feminizmie oraz realiach życia w państwach muzułmańskich.

[SalamLab](#) – portal internetowy prowadzony przez Stowarzyszenie Laboratorium Działań dla Pokoju. Zawiera bardzo dużo treści dotyczących islamu, muzułmanów, państw muzułmańskich, a także muzułmanów w Polsce. SalamLab organizuje wiele projektów i wydarzeń, z których znaczna część jest transmitowana online.

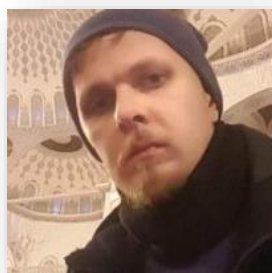
[Studencko-Doktoranckie Koło Naukowe Bliskiego Wschodu „Al-Maszrik”](#) – Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologii, Uniwersytet Łódzki. Na stronie Koła można znaleźć ciekawostki dotyczące świata islamu, a także zaproszenia na różne wydarzenia.

[Światy arabskie](#) – profil prowadzony przez kilka Polek mieszkających w krajach, którego celem jest osvajanie życia w krajach muzułmańskich oraz walka ze stereotypami.

Noty o Autorach

Mateusz Chudziak

---

adiunkt w Zakładzie Bliskiego Wschodu i Azji Środkowej SGH. Doktor historii. Studiował wschodoznawstwo na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu i stosunki międzynarodowe na Uniwersytecie Çukurova w Adanie. W latach 2015–2021 analityk Ośrodka Studiów Wschodnich. Zajmuje się najnowszą historią Turcji, szczególnie kulturą polityczną, mniejszościami etnicznymi i religijnymi, nacjonalizmem i polityką pamięci, a także islamem w Europie.

Katarzyna Górak-Sosnowska

---

kierownik projektu DIGITISLAM; doktor nauk ekonomicznych (SGH) z habilitacją z religioznawstwa (UJ). Kierownik [Zakładu Bliskiego Wschodu i Azji Środkowej](#). Zajmuje się współczesnym Bliskim Wschodem oraz społecznościami muzułmańskimi w Polsce. Wydała kilka monografii w tym „Świat arabski wobec globalizacji” (2007), „Muzułmańska kultura konsumpcyjna” (2011) i „Managing spoiled identity. The case of Polish female converts to Islam” (współautorka, 2023). Kierownik projektów finansowanych przez Komisję Europejską, UNESCO, Erasmus+, NCN i MSZ.

Jaśmina Samsel

Absolwentka arabistyki na Wydziale Orientalistycznym Uniwersytetu Warszawskiego oraz studiów podyplomowych migracje międzynarodowe na UW. Pracuje na Uniwersytecie Warszawskim, jako lekorka języka arabskiego. Związana jest także z działaniami na rzecz dialogu międzykulturowego.

Iga Wermińska-Wiśnicka

Stypendystka w projekcie DIGITISLAM, ekonomistka, doktorantka w Kolegium Gospodarki Światowej SGH. Jej zainteresowania naukowe obejmują badania nad migracjami i mobilnością, politykę migracyjną, wielokulturowość oraz ekonomię pracy. Autorka artykułów dotyczących społecznej i ekonomicznej integracji migrantów w Wielkiej Brytanii, migracji powrotnych oraz *gender studies*.

Informacje o projekcie DIGITISLAM

Współczesne hierarchie społeczne, religijne i polityczne w społecznościach muzułmańskich zmieniają się dzięki demokratyzacji wiedzy. Rewolucja cyfrowa wzmocniła międzynarodowe więzy w europejskiej diasporze muzułmańskiej i pogłębiła w niej różnice międzypokoleniowe. Wiedza na temat tworzenia, użytkowania i wpływu internetowych przestrzeni muzułmańskich (IPM, ang. OIE – *Online Islamic Environments*) jest bardzo ograniczona.

Projekt bada charakterystykę współczesnych IPM oraz ich konsekwencji odnośnie praktyk religijnych w społecznościach muzułmanów w Europie. Pogłębione badania na temat produkcji i użytkowania IPM odbędą się w pięciu państwach europejskich: w Hiszpanii, na Litwie, w Polsce, Szwecji, i Wielkiej Brytanii. W szczególności, projekt bada kontakty pomiędzy twórcami i użytkownikami IPM: to, jak, kiedy, i dlaczego pojedyncze osoby i grupy zasięgają porad w Internecie na temat kwestii religijnych i społecznych, a także to jak ich doświadczenia i praktyki online i offline kształtują się nawzajem. Badacze odpowiedzą także na pytanie, jak użytkowanie Internetu w celu poszerzenia wiedzy religijnej kształtuje zachowania i wierzenia muzułmanów w Europie.

Zastosowane są jakościowe i ilościowe metody badawcze, w tym wywiady pogłębione z twórcami i użytkownikami IPM, internetowa etnografia na temat zachowań internetowych oraz ankieta wypełniona przez twórców porad internetowych w dziedzinie islamu, oraz ich odbiorców. Badania te wyjaśnią dynamikę i społeczne konsekwencje istnienia IPM, przybliżając tę tematykę organizacjom muzułmańskim, politykom, oraz organizacjom pozarządowym.

Tytuł projektu:	Cyfrowy islam w Europie: Udział muzułmanów w religijnej przestrzeni internetowej
Partnerzy:	Uniwersytet Edynburski (lider); Uniwersytet w Göteborgu, Uniwersytet Autonomiczny w Barcelonie, Uniwersytet Witolda Wielkiego i Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Finansowanie:	Narodowe Centrum Nauki, projekt numer 2021/03/Y/HS2/00252 finansowany w ramach konkursu „CHANSE Transformations: Social and Cultural Dynamics in the Digital Age”
WWW:	http://www.sgh.waw.pl/ZBWiAS